

Om straffverkställigheten i Finland. Ny förordning angående fångvårdsväsendet.

Av överdirektören för fångvårdsväsendet i Finland A. P. ARVELO.

Enligt strafflagen av den 19 december 1889 äro de allmänna frihetsstraffen i Finland tukthus och fängelse. Tukthusstraff ådömes antingen på livstid, eller på viss tid, ej under sex månader och ej över tolv år, utom vid sammanläggning av straff. Till fängelsestraff dömes på viss tid ej under fjorton dagar och ej över fyra år, utom när längre fängesetid är i lag särskilt föreskriven eller vid sammanläggning av straff. Fängelse användes även såsom förvandlingsstraff för böter.

Vid sidan av strafflagen har utfärdats en förordning om verkställighet av straff, vilken bestämmer de allmänna principer, som vid fångvården böra iakttagas.

Redan före strafflagens ikraftträdande hade uti särskilda på förarbetena till lagen baserade reglementen, samtidigt med den av assessorn, sedermera fångvårdsstyrelsens första överdirektör *Adolf Grotenfell* ledda organisationen av fångvårdsväsendet, lämnats närmare föreskrifter beträffande straffverkställigheten. Men med avseende därpå, att den vid sidan av den nya strafflagen utfärdade straffverkställighetsförordningen krävde ändringar i dessa föreskrifter, begynte man redan på 1890-talet skrida till förberedande arbeten för uppgörande av nya reglementen. Efter särskilda växlingar hava dessa reformplaner först

nyligen förverkligats. Förordningen av den 21 mars 1925 angående fångvårdsväsendet innehåller jämte förordningen av den 29 december 1922 angående justitieministeriet ett enhetligt reglemente för fångvårdsarbetet i sin helhet.

Förordningen grunder sig i huvudsak på den under fängelsedirektören, hovrådet *J. V. Castréns* ordförandeskap tillsatta fångvårdskommitténs betänkande av år 1921. De viktigaste ändringarna föranledas därav, att genom en i slutet av år 1922 utkommen lag fångvårdsstyrelsen såsom centralt embetsverk indrogs och förenades med justitieministeriet såsom en skild avdelning.

Enligt förordningen ankommer högsta ledningen och övervakningen av fångvården å justitieministern. Överdirektören för fångvårdsväsendet, vilken tillika tjänstgör såsom chef för justitieministeriets andra, eller fångvårdsavdelning, samt fängelseinspektören, uppfostringsinspektören och ekonomieinspektören åligga att närmast leda och övervaka fångvårdsväsendets verksamhet.

Överdirektören är i främsta rummet ansvarig för fångvårdsväsendets förvaltning och på honom ankommer att utöver lag och författningar giva närmare föreskrifter åt innehavarna av tjänst eller befattning vid fångvårdsväsendet. Såsom avdelningschef avgör han på föredragning av vederbörande tjänsteman ärendena angående inrättningens allmänna förvaltning, arbetsverksamhet och ekonomi. Viktigare ärenden handläggas förberedelsevis i en konferens, vari deltaga avdelningschefen, såsom ordförande, samt såsom ledamöter fängelseinspektören, uppfostringsinspektören och vederbörande föredragande. Till rådplägnung kunna även inkallas sakkunniga. Fängelseinspektören handlägger ärenden rörande fångars dislokation, forsling, bevakning samt fängelseordningen och disciplinen. Uppfostringsinspektören handlägger ärenden rörande fångars individuella behandling, själavård och undervisning samt sysselsättning under lediga stunder, ärenden, som föranledas av fångars frigivning eller villkorliga ställ-

lande på fri fot, så ock ärenden angående meddelande av teoretisk handledning åt fängelsefunktionärer. Uppfostringsinspektören står i intim kontakt med Fängelseföreningen för Finland, som har till uppgift att vårda sig om fångarnas familjer och anskaffa arbete åt frigivna fångar. Ekonomieinspektören åligger leda och övervaka fångelsernas arbetsverksamhet och ekonomi, anordna försäljning av alstren, gemensam anskaffning av material samt övervaka den lokala anskaffningen samt överhuvud draga försorg därom att vid fångvårdsväsendet iakttages en rationell ekonomi. Vid avdelningen finnas tvenne byråer: ekonomibyrån med ekonomieinspektören såsom chef och räkenskapsbyrån med kamreraren såsom chef. Vid avdelningen finnas dessutom en överläkare, en arkitekt, två sekreterare, en aktuarie och nödig byråpersonal.

Fängelseförvaltningen tillkommer att förvalta den i dess vård befintliga anstalten, sätta i verkställighet frihetsstraffen, ävensom söka hos fångarna framkalla sedlig stadga samt förmå dem att eftersträva karakterutveckling och bättring. I centralfängelserna, som äro tre för män och en för kvinnor, hållas fångar, vilka undergå tukthusstraff. Uppförandet av tvenne större centralfängelser har påbörjats. De uppföras på staten tillhöriga odlingsbara kärrmarker och i vardera inrättningen kommer den odlade jordens areal att uppgå till 1.000 ha. I länsfängelserna, åtta till antalet, hållas fångar, vilka undergå fängelsestraff, samt rannsakningsfångar ävensom personer, vilka på grund av lösdriveri eller tiggeri dömts till allmänt arbete. Reservfängelserna äro avsedda för förvaring av rannsakningsfångar och fångar under transport. Vid fångforslingsstråtar inrättas efter behov även fångstationer och fånghållplatser. Fångforslingen på landet hör ej till det egentliga fångvårdsväsendet. Tillsvidare ankommer den på ägarna av mantalsatt jord och särskilda städer samt underliggjer landshövdingarnas i varje län uppsikt. Enligt en detta år stadfäst lag övertager staten från och med år

1927 fångforslingen, varefter skötseln och övervakningen av transporten kommer att övergå på länsfängelserna. — För manliga fångar, som uti fängelserna ådragit sig sinnessjukdom, finnes ett sinnessjukhus för fångar.

Fängelsets chef kallas direktör. I större fängelser finnes även en eller två biträdande direktörer. Dessutom finnes i ett fängelse pastor, läkare, ekonomiföreståndare, lärare, i de större ända till tre, arbetsledare, vaktchef ävensom till vårdpersonalen hörande: ekonomivaktmästare, vaktförmän, vaktknektar och sjukvårdare samt tjänstebiträden och betjäning. Vid varje fängelse finnes en direktion, som avgör de viktigaste till fängelsets allmänna förvaltning hörande ärenden, såsom antagande och entledigande av till vårdpersonalen hörande personer, fångars vitsordande, bestraffande, hållande i enrum och villkorliga frihet m. m. Till direktionen höra direktören, såsom ordförande, pastorn och läkaren samt på kallelse av direktören biträdande direktören, ekonomiföreståndaren, läraren och arbetsledaren, beroende på vems verksamhetsområde ärendet angår. Justitieministern kan till adjungerad ledamot för ett år i sänder utse en eller två lämpliga personer även utom fängelset. Direktionen sammanträder överhuvud en gång i veckan på kallelse av ordföranden.

Direktörerna för central- och länsfängelserna utnämnas av regeringen, statsrådet. Pastorn insättes i tjänsten av domkapitlet. Övriga innehavare av tjänst eller befattning vid fångvårdsväsendet utnämnas av överdirektören, förutom vårdpersonalen, vilken antages av fängelsets direktion. För erhållande av ordinarie tjänst eller befattning (förutom såsom pastor och läkare) bör sökanden hava avlagt av justitieministern föreskriven examen. Tillsvidare har sådan examen fastställts endast för vaktknektar, vaktförmän och vaktchefer. För sökandena till dessa befattningar anordnas årligen särskilda kurser, vid vilka meddelas undervisning i samhällslära, pedagogik, hälsolära och fångvård, psykiatri m. m.

Förordningens tredje kapitel meddelar utöver de i verkställighetsförordningen ingående allmänna föreskrifterna mera detaljerade föreskrifter om fångarnas vård och behandling. Efterföljande referat omfattar därför bägge förordningarna, varjämte det torde vara på sin plats att redogöra för några på basen av förordningen utfärdade tilläggsföreskrifter.

De straff undergående fångarna grupperas på följande sätt:

till första gruppen höra unga fångar, vilka vid ankomsten till fängelset fyllt 15, men icke 18 år, eller vilka i psykiskt avseende äro att med dessa likställas;

till andra gruppen äldre fångar, vilka under de fem senaste åren icke undergått fängelsestraff för brott, som medfört förlust av medborgerligt förtroende, eller tukthusstraff och icke heller utfört allmänt arbete, och

till tredje gruppen alla övriga fångar.

De till första gruppen hörande fångarna förvaras överhuvud i fängelse eller fängelseavdelning, som avsetts för dem, men i varje fall fullständigt avskilda från fångarna i den tredje gruppen. För övrigt kan fånge, som ådaga lagt en tillförlitlig förbättring av karaktären, överföras till en »högre« grupp, men ifall han befinnes skadligt inverka på sina medfångar till en »lägre« grupp. Vid fångarnas dislokation skall därutöver såvitt möjligt hänsyn tagas till deras individuella egenskaper, kön och ålder, andliga och kroppsliga tillstånd, förmåga och anlag ävensom den orsak, som föranlett deras intagning i fängelse. Åt andligen eller kroppsligen undermåliga fångar bör ägnas särskild uppmärksamhet. Fångarna skola behandlas rättvist och välvilligt, men dock med allvar och beslutsamhet och straffverkställigheten bör ordnas så, att den icke länder fången till skada, utan verkar till hans bättring. Vid vården av unga fångar bör särskild uppmärksamhet ägnas deras andliga och kroppsliga bättring och utveckling.

Tukthusfånge hänföres i strafftidens början till tvångs-

klassen. I denna klass hålles fången dygnet om i enrum efter direktionens prövning, dock minst fyra månader, men på grund av bristen på celler har denna föreskrift ej till fullo kunnat följas. Följande klass är läroklassen, i vilken finnas tvenne avdelningar. I denna klass skall fången utföra arbete i gemensamhet med andra fångar, men, såvitt möjligt, tillbringa nätterna och fristunderna i cell. I översta eller prøvoklassen förrätta fångarna under tillsyn arbete tillsammans med andra fångar och hållas om nätterna, efter direktörens prövning, i samfälda sovrum eller i nattceller. Sina fristunder kan fånge i prøvoklassen tillbringa å anstaltens gårdsplan. För fångar, vilka undergå fängelsestraff, finnas tvenne avdelningar. I första avdelningen hålles fånge överhuvud i enrum högst tolv månader.

Vid uppflyttning i klasserna fästes avseende såväl å fångens förhållande till fängelseordningen överhuvud som å hans flit och omsorg i arbetet och vid inhämtande av kunskaper. Vid prövningen användes som tekniskt hjälpmedel poängberäkningen. För beräkning av det slutvitsord, som direktionen skall tilldela varje fånge giva direktören, läraren och arbetsledaren åt fången för varje månad högst 10 poäng. Det poängantal, som erfordras för uppflyttning från klasserna, är vid de långvariga straffen större än vid de kortvariga och beror även därpå, till vilken av de förutnämnda grupperna fången hör. Sålunda bör en till den första gruppen hörande fånge, som ådömts till 4 års tukthusstraff, för att uppflyttas från tvångsklassen erhålla 60 poäng, varigenom han kvarstannar i denna klass åtminstone 6 månader. För uppflyttning, från läroklassens första avdelning fordras 90 och för uppflyttning från andra avdelningen 120 poäng. En till tredje gruppen hörande livstidsfånge behöver 210 poäng för att uppflyttas till följande, 270 poäng till närmast följande och 300 poäng för att uppflyttas till prøvoklassen, så att fången, förutsatt att han varje månad skulle erhålla det fulla antalet

10 poäng, måste utstå 30 månader av sitt straff, eller 2¹/₂ år innan han blir delaktig av provoklassens fördelar. Fattas under en månad någon del av poängen, uppskjutes uppflyttningen i motsvarande grad.

I tvångsklassen får fånge ingen ersättning för sitt arbete. Åt fångar i läro- och provningsklass tillgodoskrives en spar- och flitpenning enligt grunder, som fastställas av justitieministern. Av den förra kan användas högst hälften till skadestånd åt dem, vilka genom brottet blivit lidande, eller till understöd åt nära anhöriga. Av flitpenning kan fånge även använda högst hälften, förutom till nyssnämnda ändamål, till dräglig förbättring av kosten eller annan oskyldig värfägnad. Vid förbättring av kosten kunna överhuvud blott de i fängelsets matförråd befintliga födoämnen ifrågakomma. I jordbruksfängelserna hava fångarna även erhållit tobak: Med sina flitpenningar kan fånge även anskaffa en tidskrift, skrivhäfte, ritmaterialier och färger m. m. Åt fånge i tvångsklassen medges rätt till brevväxling eller till sammanträffande med sina anhöriga endast av särskilda skäl. Övriga fångar hava denna rättighet en gång i månaden. Åt fånge i tvångsklass giver läraren till läsning företrädesvis religiös och instruktiv litteratur. I läroklass får fånge enligt lärarens provning även förströelselitteratur till läsning. I provoklass får han själv välja sina böcker. Extra promenad ute, simning eller badstuga anordnas såvitt möjligt åt fångar i läro- och provoklass, beroende på ådagalagd flit i arbete. Även andra mindre fördelar erhåller fångar i högre klass. Till åtskilnad mellan klasserna bära fångarna tecken på rockärmen. Fångarnas förmåner i de skilda klasserna (avdelningarna) äro för närvarande underkastade reglering.

Med avseende å fångarnas själavård och undervisning är stadgat, att i central- och länsfängelserna gudstjänst skall förrättas varje sön- och helgdag samt andaktsstunder å annan veckodag. I dessa är varje fånge skyldig att del-

taga, där han icke vid ankomsten till fängelset eller därefter en månad tidigare anmält, att han icke önskar det. Uti undervisningen i sedelära äro fångarna skyldiga att deltaga. Har fånge icke genomgått folkskolekurs, bör honom meddelas undervisning med beaktande av folkskolekursen. Fånge, som fyllt 40 år, kan ej åläggas skolgång, ej heller fånge, som äger nödig kunnighet i läsning, skrivning och räkning. Under fristunderna beredes företrädesvis fångar i provoklass tillfälle att idka fortsatta studier i skol- och fackämnen, att öva sig i ritning, måleri m. m. Dessa självstudier övervakas av lärarna. För fångarna skall även anordnas lärorika och uppfostrande föredrag. Undervisningen bör överhuvud avse att, förutom ökande av fånges kunskapsmätt, hos honom väcka intresse för utvecklande läsning och självstudium. Nödiga läroböcker och böcker i fackämnen får fånge låna från fängelsets bibliotek, som årligen förnyas, eller förskaffa sig med sina flitpenningar. Åt övriga fångar, som icke äro i tvångsklass, utdelas en av uppfostringsinspektören redigerad fängelsetidning, i vilka ingå religiösa och lärorika artiklar samt nyheter från hem- och utlandet.

Fånge får i allmänhet icke brevväxla med andra än sina egna. Med andra får han överhuvud ej heller sammanträffa. Kvarhållet brev förstöres, men fånge bör därom meddelas. Är fånges brev ställt till myndighet, som övervakar fängelse, skall det frambefordras oläst.

Fångarna skola vänjas vid ovillkorlig renlighet och erhålla bad en gång i veckan. Fångar, vilka icke arbeta utomhus, skola dagligen föras att röra sig ute under minst en halv timme, unga fångar två gånger dagligen. Kan insjuknad fånge ej vårdas inom fängelset, kan han med överdirektörens begivande för erhållande av vård förflyttas utom fängelset. Kroppsfel eller lyte, som fånge haft vid sin ankomst till fängelset, botas på tillskyndan av fängelset, endast om densamma uppenbarligen medför olägenhet för fånges arbete i fängelset eller i händelse dess botande

framdeles skulle erbjuda svårighet. I fängelse avliden fånge överlämnas till den avlidnes anhöriga, där de så önska, men i annat fall ställes liket till universitetets förfogande, såframt fången icke före sin död förbjudit det.

Fångarnas spisordning skall på lämpligt sätt göras omväxlande, men den kan lämpas efter det mått av ansträngning arbetet kräver. På större högtidsdagar gives åt fångarna förbättrad kost till festmat. Den gällande spisordningen baserar sig på de av professor Robert Tigerstedt år 1913 föranstaltade undersökningarna och i anledning härav gjorda förslag. För närvarande planeras en minskning av grundransonen, varvid fångarna med sina flitpenningar finge köpa extra kost från fängelset.

Fånge åligger att utföra det arbete, som honom föreligger, men bör fånge såvitt möjligt hållas i sådant arbete, som motsvarar hans anlag och framtida förvärvsverksamhet och vari han kan nå det högsta arbetsresultatet. Inom olika arbetslag skall i allmänhet, beroende av arbetets art och fångens arbetsskicklighet, föreläggas visst beting, vilket fången bör utföra vid hot om straff. Avkomsten av fångens arbete tillfaller statsverket, men den fånge, för vilken värdet av hans tillverkning under en månads tid överstiger utgifterna för mat och kläder, vilka för närvarande stiga till 200 mark i månaden, tillgodoräknas i flitpenning, i läroklassens första avdelning 5 %, i andra 10 % och i prøvoklassen 15 % av den överskjutande andelen. Flitpenningssystemet toges från och med nästa höst i sin helhet i bruk. Inom de särskilda arbetslagen bestämmes för flera särskilda artiklar i alla fängelser värdet av tillverkningen, beräknad efter stycketal eller arbetsenhet. Tillverkningsvärdena har man för avsikt att anordna på sådant sätt att, då fånges arbetsprestation motsvarar den arbetsmängd en flitig, fri arbetare utför inom en månad, även tillverkningsvärdet bestämmes att motsvara det pris, som minst betalas för samma arbete, utfört av en fri arbetare. Av det sålunda uppskattade tillverknings-

värdet, sedan därav minskats nämnda 200 mark, skulle fånge således erhålla förenämnda belopp såsom flitpenning. Förutom dessa flitpenningar erhålla fångarna, såsom härförinnan nämnts, en sparpennning. Denna bokföres månatligen för fången på grund av hans poängtal. För tio poäng erhåller han i tvångsklass 5, i läroklass 10 och i prøvoklass 15 mark i sparpennning.

Är fånges uppförande icke tillfredsställande eller har han ådalagt lättja eller vårdlöshet, kunna honom beviljade rättigheter, främst sådana, vilka han missbrukat, på lämpligt sätt inskränkas eller annat lämpligt sätt för hans tillrättaförande anlitas. Men förgår han sig genom lättja eller uppstudsighet eller på annat sätt mot fängelseordningen, eller begår han en ringare förbrytelse, som kan umgällas med böter, kan direktören, efter samråd med någon ledamot av direktionen, näpsa cellfånge med hårt viloläger, kostförminskning till högst hälften av de bestämda ransonerna eller kost av vatten och bröd, allt detta under högst 8 dygn, eller inspärning i mörk cell, högst 4 dygn, eller med två av dessa i förening samt gemensamhetsfånge med något av dessa straff eller med insättande i ljus cell, högst 14 dygn, eller två av dessa straff i förening. I svårare fall, därest ärendet icke bör överlämnas till domstol, kan direktionen ännu inspärta fånge i ljus cell på obestämd tid, därav utan arbete högst 20 dygn, eller nedflytta fången till lägre klass eller avdelning, med eller utan tillägg av sådan annan bestraffning, som ovan nämnts. Hava även dessa straff visat sig overksamma, kan fånge efter direktionens prövning straffas med prygel, högst 25 slag. Fånge får ej i fängelse beläggas med fängsel i annat fall än om han försökt rymma eller visat våldsamhet, som ej kan annorlunda tyglas. Fånge, som gjort sig skyldig till brott mot disciplinen, skall beredas tillfälle att avgiva förklaring samt att framställa utredning till stöd för sina påståenden. Brott mot disciplinen skola handläggas och straffen verk-

ställas så, att de icke väcka onödig uppmärksamhet hos utomstående. Disciplinärt straff sättes i verkställighet oaktat den i domen fastställda strafftiden därförinnan skulle tilländagå, men fånge får likväl ej hållas i fängelse mer än 60 dagar efter den i domen bestämda tiden. Angående kroppslig bestraffning eller strafftidens förlängning utöver den i domen bestämda tiden skall anmälas för överdirektören.

I villkorlig frihet försättes fånge, som utstått $\frac{3}{4}$ av straffet, dock minst 2 år, livstidsfånge om han utstått 12 år och förhoppning finnes att han framdeles skall leva ostraffligt och om visshet finnes att han kan ärligt försörja sig. Hemställan härom göres av fängelsets direktion hos justitieministern och ärendet förberedes i den förutnämnda konferensen före föredragningen för ministern. I villkorlig frihet varande fånge är under sin återstående strafflid underkastad polismyndigheternas uppsikt. Frågan om den villkorliga frihetens förverkande avgöres på polismyndigheternas framställning i tidigare omnämnd ordning. Framdeles torde en sådan ändring av lagen fås till stånd att överuppsikten även kan anförtros åt annan lämplig övervakare.

Åt fånge, som skall frigivas, skall i tid genom direktörens försorg anskaffas lämplig förvärvsbesättning. Därvid biträdes direktören av Fängelseföreningen, som har sina agenter i alla fängelser och i de flesta kommuner. Fångens kläder skola i god tid rengöras och förslå icke fånges spar- och flitpenningar till nödiga utgifter för resa till hem- eller arbetsorten eller till uppehälle därstädes under de första dagarna, skall åt fången lämnas nödigt bidrag ur allmänna medel. Dessa föreskrifter tillämpas på fånge, som undergår fängelsestraff understigande sex månader, endast då synnerliga skäl därtill förekomma.

Angående behandling av rannsakningsfånge stadgas i förordningen, att därvid städse bör beaktas, att fången icke ådömts straff, men rannsakningsfånge åligger under-

kasta sig alla de inskränkningar, vilka med hänsyn till ordningen i fängelset, häktningens syfte samt fångens förvarande äro påkallade.

Fånge, som i fängelset blivit sinnessjuk, överföres på förordnande av överdirektören och sedan medicinalstyrelsen avgivit yttrande till sinnessjukhuset för fångar för att vårdas. Fånge, som blivit varaktigt sinnessjuk, kan av justitieministern frigivas. I sinnessjukhuset för fångar lända i tillämpliga delar de för fängelserna gällande föreskrifterna till efterrättelse.

Förordningens femte eller sista kapitel innehåller särskilda föreskrifter, bl. a. om rätt till besvär. Över sådant direktionens beslut, som rör fånge personligen, äger besvär icke rum. Rätt att anföra klagomål står honom alltid öppen. Beslut i disciplinärt ärende, som rör vårdpersonalen, skall alltid underställas överdirektörens granskning och avgörande. I övriga enskilda rätt berörande ärenden sökes ändring i direktionens beslut hos överdirektören, och över dennes beslut anföres besvär hos Högsta förvaltningsdomstolen. Fattar direktionen beslut, som direktören anser strida mot lag, författning eller andra föreskrifter eller kunna menligt inverka på disciplinen eller ordningen, underställes beslutet överdirektörens avgörande.

Redogörelsen för det i Finland gällande systemet för straffverkställigheten är härmed tillända. Det är lätt att observera att även i detta huvudvikten lägges på arbetet i fängelset. »Das Problem des Strafvollzugs ist das Problem der Gefängnisarbeit«! Framtiden utvisar huruvida det nya reglementet förmår bidra till detta problems lösning. Resultaten hero sist och slutligen mera av dem, som tillämpa reglementet, än av reglementets bestämmingar.